

MWONGOZO WA KUSAHIHISHA MTHANI WA KITAIFA 1995

SWALI LA KWANZA

1. A. Lazima maisha yabadilike kwa kutegemea wakati na mwingiliano wa tamaduni. (alama 2)
- B. Kwa kuzingatia utamaduni wa wahenga wao ambamo wazazi wao ndio walimokulia.
- C. Uaminifu, heshima kwa wakuu, bidii ushirikiano, ukarimu, ungenyekevu, hadhari katika jambo, utiifu na kujitegemea. ($\frac{1}{2} \times 8 =$ alama 4)
- D. mambo haya yanawapotosha wakaona kuwa yale ya zamani hayana mafao na kuwa yale maendeleo ya siku hizi kama video, filamu, vitabu elimu nk. Ndiyo pekee yafaayo kuzingatiwa na kufuatwa.
-alaye juu ya maisha ya zamani
-maisha ya leo (siku hizi) (alama 4)
- E. Waalimu, majirani, wanasiasa, wahubiri
- F. Wanapaswa kuchagua yale mazuri kutoka kwa utamaduni wa kiafrika na pia kutoka kwa usasa wayafuate. (alama 2)
- G. Maovu, Maasi, tulivu, Makini (alama 2)
- H. Usiache mbachao kwa mswala upitao
Mwacha mila ni mtumwa (alama 1)

SWALI LA PILI

2. a)i) Wasomi kutafsiri fikra za wazalendo kwa Kiswahili ili kufika/kukaribiana na umma.
- ii) Wasomi wanapojaribu kueleza umma jambo la kielimu ama kitaalamu hushindwa kabisa kulieleza kwa lugha ya Kiswahili. (alama 4)
- II a) Eleza maana ya methali ifuatayo kwa kifupi: Uji ukiwa moto haupozwi kwa ulimi (alama 2)
- b) Eleza maana ya misemo ifuatayo: (alama 2)
- i) Kukunjua jamvi
- ii) Kula mate
- c) Maana moja ya 'andika' ni kuchora maandishi ubaoni, kitabuni n.k Toa maana nyingine ya neno hilo. (alama 2)
- iii) Badala yake wanachanganya Kiswahili na Kiingereza kiasi kwamba wanaosikiliza hawaeleqi hata kidogo lugha mbili zinatenga wasomi na umma-tuepuke kutumia lugha mbili (alama 4)
- b) i) Wanapigania ufundishaji wa lugha zao kama kiingereza na kifaraansa.
- ii) Wanatoa porojo kuwa lugha ya Kiswahili haifai na kwamba ni lugha ya watumwa
- iii) Wanaaishia lugha kuu za dunia kwa upendeleo na wanaweka Kiswahili katika kiwango sawa na lugha za Kikabila.
- iv) Kuwashawishi watu kustawisha lugha za kikabila na lugha za mababa zao. (alama 8)
- c) i) Kuunganisha wenyewe- kutuunganisha
- ii) Kujenga utamaduni/kuukwasisha utamaduni au kioo cha utamaduni wetu.
- iii) Kukomboa wenyewe.
- iv) Kinashindania hadhi na lugha zao.

SWALI LA TATU

- 3 a) “Baba Wafula, ona barua iliyotoka kwa mwanao. Hata hati haisomeki” .
Lo! Baba watoto akamaka. Hii kweli imetoka kwa mwanangu wafua?”
waniuliza mimi?” Mama watoto akamjibu. “Tazama maandishi na anwani
basi. Shule ya msingi ya Burungani, S.L.P. 128 Vuga.”
Kituo 1	alama ½
Herufi ndogo 1	alama ½
Alama ya kuuliza 2	alama 1 ½
Kikomo 1	alama ½
Alama ya mshangao 1	alama ½
Alama za kufunga na kufungua	alama ½
- b) i) Nyanja nyinginezo (alama 1)
ii) Urefu (alama 1)
iii) Ukifika utamkuta nyumbani (alama 1)
- c) i) Kisugudi nikifundo cha mkono—kia cha mkono
Nguyu ni kifundo cha mguu (alama 2)
ii) Ngeu
Juha/mpumbavu/ Mjinga/zuzu (alama 2)
- d) Kukaa (alama 1)
Kukalia (alama 1)
- e) i) Watu wenye mazoea mabaya husikizana wao hata ikiwa wanguana
husangazwa nao (alama 1)
ii) Chaana ya ndizi. (alama 1)
- f) i) Amenunua kwa shilingi tau (bei)
ii) Ameenda moja kwa (kufululiza)
iii) Juma amekwenda kwa Hamisi (mahali)
iv) Walipata nyongeza ya mshahara ya ishirini kwa mia (sehemu ya kitu)
v) Walikuja mkutanoni wakw kwa waume (pamoja)
vi) Alitembea kwa maringo (namna)
vii) Kwa minajili kwa mintarafu (ya kurejelea) (alama 5)
- ii) -Minghairi ya kwenda nyumbani kijana alikwenda sinema (alama 1)
-Maadam nina bidii nitapita mtibani huu (alama 1)
iii) - Istiara jazanda (alama 1)
- Tashbihi (alama 1)
- g. i) Kutufanya tulie (alama 1)
ii) Kupoza (alama 1)
- h. i) Shimo hili lina kirefu
Shairi lako halima kina cha mwisho
Kitabu changu kina picha nzuri
Amekwenda kwa akina Amina zozote 3 (alama 1x3= 3)

- ii) Hana shida/ngumu (alama 1)
Hana muda/wakati (alama 1)
- j. i) Kuna uwezekano (alama 1)
ii) Hakua uwezekano (alama 1)
- i. Ni-na- ondoka (alama 1)
Nafsi wakati Shina (alama 1)
- M I i) Shangazizo (alama 3)
ii) Mamazo (alama 3)
II Mwanahewa (alama 2)
Mwanamwali
Bata Mzinga
Mwana Seree
Mwanamaji
Mkaza mwana nk. (alama 1)